

İNFORMASIYA-BİBLİOQRAFIYA ŞÖBƏSİ

20 YANVAR- ŞƏRƏF VƏ QÜRUR GÜNÜMÜZ

Bibliografik icmal

20 Yanvar- Şərəf və Qürur Günümüz!

(Ümumxalq hüzn günü ilə əlaqədar icmal)

Tarixdə elə hadisələr olur ki, baş verən kimi tarix olur. Öz adıyla, öz ünvanıyla qırmızı və ya qara xətlə tarix səhifəsinə, eləcə də xalqın qan yaddaşına həkk olunur. Azərbaycan tarixinin belə səhifələrindən biri 1990-cı ildə erməni-rus hərbi birləşmələrinin xalqımıza qarşı xüsusi amansızlıqla törətdiyi 20 Yanvar faciəsidir. Bəs əslində həmin gecə nə baş vermişdi?

Yanvarın 20-də qanlı sovet rejimi Azərbaycan xalqına qarşı əvvəlcədən düşünülmüş və planlaşdırılmış dəhşətli qırğın aktı həyata keçirdi. Dinc əhaliyə qarşı tarixdə misli görünməmiş cinayət törədildi: dövlət öz vətəndaşlarına - əliyalın mülki əhaliyə, o cümlədən uşaqlara, qadınlara, qocalara silah qaldırdı. Ən adi və qanuni hüquqlarının pozulmasına - müqəddəs Vətən torpağı olan Dağlıq

Qarabağın zorla əlindən qoparılıb alınmasına dinc yolla etiraz edən əhaliyə qəddarcasına divan tutuldu. Azərbaycanın paytaxtında və rayonlarda qan su yerinə axıdıldı. Bu dəhşətli hərbi cinayəti həyata keçirməzdən bir neçə gün əvvəl DTK-nın təxribat maşını işə salındı, «xüsusi hazırlıq işləri» görüldü: xəstəxanalar boşaldıldı, Bakıda xidmət edən rus zabitlərinin ailələri ölkədən çıxarıldı. Milliyyətçə rus olan əhalinin nümayəndələri ölkəni tərk etməyə başladı, süni surətdə «rus qaçqınları» problemi yaradıldı. Rəsmi dairələr kütləvi informasiya vasitələri ilə çıxış edib xalqı aldatdılar ki, Bakıya heç bir ordu hissələri yeridilməyəcək. Qırğından bir neçə saat əvvəl isə Azərbaycan televiziyasının enerji bloku rus hərbiçiləri tərəfindən partladıldı. Xalqın ölkə daxilində və xarici aləmlə informasiya əlaqəsi kəsildi. Və əvvəlcədən heç bir xəbərdarlıq edilmədən, qəflətən Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Qorbaçovun göstərişi, güc nazirləri Yazov, Bakatin və Kryuçkovun bilavasitə başçılığı ilə müxtəlif növ ordu hissələri Bakıya yeridildi. Kommunist dikturası 1956-cı ildə Macarıstana, 1968-ci ildə Çexoslovakiyaya və 1979-cu ildə Əfqanıstana qarşı törətdiyi cinayətkar hərbi müdaxiləni 1990-cı ildə Azərbaycan xalqına qarşı da həyata keçirdi. Lakin bu beynəlxalq cinayət öz qəddarlığına görə kommunist dikturasının bütün əvvəlki cinayətlərindən fərqlənirdi. Fərq onda idi ki, Azərbaycana göndərilən peşəkar cəza dəstələrinin tərkibinə Stavropol, Krasnodar, Rostov və başqa yerlərdən səfərbərliyə alınan erməni əsgər və zabitləri, Azərbaycandakı sovet hərbi hissələrində xidmət edən ermənilər, hətta erməni kursantlar da daxil edilmişdi. Beləliklə, Rusiya imperiyasının və çarizmin milli münaqişələr və qırğınlar törətmək sahəsindəki «zəngin» tarixi təcrübəsi də 1990-cı ilin 20 yanvarında Azərbaycan xalqına qarşı törədilən qırğın zamanı, bütünlüklə

nəzərə alınmışdı. İşğalçı sovet ordusu Bakı qırğını zamanı bir sıra taktiki «yeniliklər» də tətbiq etdi. Zirehli hərbi texnikanın müşayiəti ilə həyata keçirilən bütün hücum istiqamətlərində qəflətən işıqlar söndürüldü. Öz dövlətindən güllə yağışı gözləməyən və buna görə də çaşqın vəziyyətə düşən əhali proyektorların işıqları altında gülləbaran edildi, xalqa xüsusi amansızlıqla divan tutuldu. Nömrəsiz tanklar, zirehli maşınlar birbaşa kütlələrin üzərinə sürüldü. Başlarına xüsusi maskalar keçirmiş quduzlaşmış cəza dəstələri ən adi beynəlxalq hüquq normalarına belə məhəl qoymadan qadınları, uşaqları, qocaları, özlərini yaralıların köməyinə yetirən ağ xalatlq tıbb işçilərini, təcili yardım maşınlarını, eyvanlara çıxan, pəncərədən baxan dinc əhalini, xəstəxanaları, hətta uşaq xəstəxanasını da atəşə tutdular. Əliyalın əhali istifadəsi qadağan edilən və xüsusi dağıdıcı qüvvəyə malik olan güllələrlə güllələndi. Küçələri, meydanları tərk edib gedən əhalini arxadan gülləyə basdılar. Bu ağır cinayətin izini itirmək və yaralı şahidlərin sağ qalmasına yol verməmək üçün can üstündə olanlar da süngüdən keçirildi, tankların, zirehli maşınların altına salınıb əzildi və tələsik yığılıb gizlədildi. Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə səhərdə Bakı küçələrində qırğın davam etdirildi, qan su yerinə axıdıldı. Yalnız cinayət başa çatdırıldıqdan sonra - ertəsi gün fəvqəladə vəziyyət barədə fərman elan edildi. Bu fərman hərbi radiostansiya vasitəsilə xalqa elan olunarkən artıq öz qanlı «missiyasını» başa çatdırmış cəza dəstələri tələm-tələsik Bakıdan çıxarılmış, şəhərə yeni nizami ordu hissələri yeridilmişdi. Bütün gecəni həyata keçirilmiş cinayətin izini itirmək üçün 20 yanvar günü əhaliyə küçəyə çıxmaq qadağan olundu, xalqın guya orduya müqavimət göstərdiyini «sübut etmək» üçün, həm də əhalini vahimədə saxlamaq məqsədilə hərbiçilər tərəfindən süni atışmalar təşkil edildi. Həlak olmuş qohum- əqrabasını, yaralılarını, itkin düşənlərini axtarmaq üçün küçələrə çıxmış, stress vəziyyətində olan sarsılmış vətəndaşlar günün günorta çağı güllələndilər..

Fəvqəladə vəziyyətin tətbiqi əhaliyə elan olunanadək hərbi qulluqçular 82 nəfəri amansızcasına qətlə yetirmiş, 20 nəfəri ölümcül yaralamışlar. Fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra isə yanvarın 20-də və sonrakı günlərdə Bakı şəhərində 21 nəfər öldürülmüşdür. Fəvqəladə vəziyyətin elan olunmadığı rayonlarda — yanvarın 25-də Neftçalada və yanvarın 26-da Lənkəranda daha 8 nəfər qətlə yetirilmişdir.

Beləliklə, qoşunların qanunsuz yeridilməsi nəticəsində Bakıda və respublika rayonlarında 131 nəfər (119 azərbaycanlı, 3 yəhudi, 3 tatar, 6 rus) öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz həbs olunmuşdur. Hərbi qulluqçular tərəfindən 200 ev və mənzil, 80 avtomaşın, o cümlədən təcili yardım maşınları, yandırıcı güllələrin törətdiyi yanğın nəticəsində dövlət əmlakı və şəxsi əmlak məhv edilmişdir. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar və qocalar, həmçinin təcili yardım işçiləri və milis nəfərləri olmuşdur. SSRİ Konstitusiyası, Azərbaycan SSR Konstitusiyası kobudcasına pozulmuş, Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqları tapdalanmışdır. Qabaqcadan düşünülmüş hazırlanmış bu təcavüzkarlıq aksiyası Azərbaycan xalqının demokratiya və milli azadlıq uğrunda mübarizəsini boğmaq, xalqı təhqir edərək ona mənəvi zərbə vurmaq məqsədi daşmışdır. Lakin xalqlar həbsxanası olan imperiyanın bu azgınlığı xalqımızın gözünü qorxutmadı. Azərbaycanın qəhrəman

övladları tarixə daha bir qəhrəmanlıq səhifəsini öz qanları ilə yazdılar. İllər keçəcək xalqımız tarixin bu şərəfli səhifəsini həmişə fəxr və qürur hissi ilə yad edəcək.

Kitabxanalarda da hər il Qanlı Yanvar hadisələri ilə bağlı bir sıra kütləvi tədbirlər keçirirlər. Tədbirləri keçirməkdə əsas məqsəd oxucularda vətəndaşlıq hisslərinin tərbiyə edilməsi, tarixin ən mühüm hadisələri haqqında məlumatlandırılması, ermənilərin işğalçılıq siyasətinin açıqlanması, torpaqlarımızın işğalının məhz 20 yanvardan başlanması haqqında məlumat verməkdir.

Bu məqsədlə 20 Yanvar faciəsinə gair kitabxanamızın fondunda olan kitablardan bir neçəsinin icmalı :

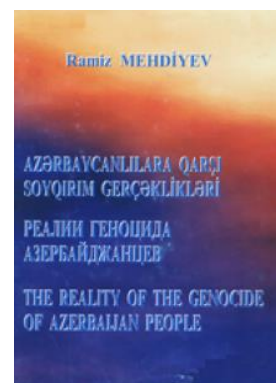

1. Əliyev, Heydər Əlirza oğlu. 20 Yanvar faciəsinə tam siyasi-hüquqi qiymət verilməlidir / Əliyev, Heydər Əlirza oğlu. Müstəqilliyimiz əbədidir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, məktublər, müsahibələr / H. Ə. Əliyev; bur. məsul R. Ə. Mehdiyev. 1-ci kitab: iyun 1993- may 1994.- Bakı: Azərnəşr, 1997.- S.326-333.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əlirza oğlu Əliyevin çoxcildlik əsərlərinin birinci cildinə bu dahi şəxsiyyətin xalqın istəyi və xahişi ilə yenidən ölkə rəhbərliyinə gəldiyi 1993-cü ilin iyunundan 1994-cü ilin may ayına qədər dövrdəki çıxışları, nitqləri, bəyanatları, müraciətləri, müsahibələri və s. toplanmışdır. Bu materiallarda ölkəmizin həmin dövrünün ictimai-siyasi həyatında baş vermiş mürəkkəb proseslər müdrikliklə, obyektiv şəkildə təhlil olunur. Böyük siyasi-tarixi və elmi-nəzəri əhəmiyyət kəsb edən kitabda müstəqilliyin qorunub saxlanılmasının, inkişaf etdirilməsinin dahiyənə praktiki təcrübəsi əksini tapmış, milli dövlət quruculuğu prosesinin başlıca istiqamətləri dəqiqliklə və uzaqgörənliklə müəyyənləşdirilmişdir.

Ümummillə lider Heydər Əliyevin "Müstəqilliyimiz əbədidir" çoxcildliyinin bu cildində 12 yanvar 1994-cü il tarixdə 20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümü ilə bağlı tədbirlərin hazırlanması və keçirilməsi üzrə Dövlət Komissiyasının iclasındakı tarixi əhəmiyyətli çıxışı ilə də bu cildə yer alıb.

2. Mehdiyev Ramiz. Mehdiyev, Ramiz Ənvər oğlu. Azərbaycanlılara qarşı soyqırım gerçəklikləri = Реалии геноцида азербайджанцев = The reality of the genocide of Azerbaijan people / R. Ə. Mehdiyev ; məsul red F. H. Abdullazadə. - Bakı : [n. y.], 2000. - 204,[38] s. : foto ; 22 sm. - Azərbaycan, rus və ingilis dillərində. - 2000 экз. - (cildli) : 25000 man.

R.Ə.Mehdiyevin "Azərbaycanlılara qarşı soyqırım gerçəklikləri" adlı qiymətli araşdırmasında 20 Yanvar qırğınının tarixi, bu dəhşətli cinayətin sosial-siyasi kökləri obyektiv elmi mövqedən işıqlandırılır. Əsərdə

20 Yanvar cinayətinin bir sıra məqamları: faciə ilə bağlı hüquqi sənədlər, 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar Azərbaycanın daimi nümayəndəliyində 1990-cı il yanvarın 21-də keçirilmiş yığıncaqda Heydər Əliyevin çıxışı və 20 Yanvar faciəsini əks etdirən şəkillər toplanıb.

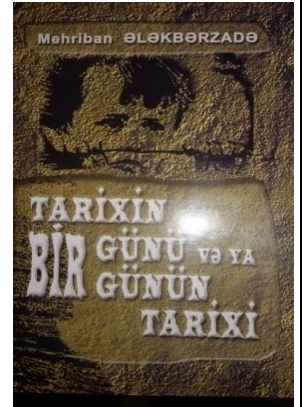

3. Bir batalyonun tarixi : hadisələr, insanlar, faktlar: sənədli povest / Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası, "Cəzaçəkmiş qadınların cəmiyyətə qayıdışı" İctimai Birlik QHT ; tərt.-müə. Ə. Eyvazov, ön sözün müə. E. S. Şükürova, elmi red. L. A. Məmmədova, red.: Y. Sadıqlı, X. İ. İsmayılova, S. Ə. Abbasov.- Bakı: Nurlar, 2010.- 186 s.

Kitabda Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü il 2 noyabr tarixində xalqa müraciətindən sonra təşkil olunmuş Quba-Qusar könüllülərindən ibarət batalyonun yaranması və erməni təcavüzkarlarına qarşı apardıqları döyüşlərdən bəhs olunur. Kitabda həmçinin 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı şəhid olan quballılar haqqında məlumatlar da öz əksini tapıb.

4. Ələkbərzadə Mehriban. 1990-cı il / Ələkbərzadə Mehriban. Tarixin bir günü və ya günün tarixi.- Bakı: Təhsil nəşriyyatı, 2005.- S.37-42.

Tanınmış jurnalist-tədqiqatçı M.Ələkbərzadənin bu kitabı müəllifin son illərdə SPACE televiziyasında getmiş, böyük ictimai, elmi-ideoloji maraq doğuran film-lərin ssenari-mətnləri əsasında hazırlanmışdır. Kitabda Azərbaycanın ən yeni tarixinin bir sıra məqamları barədə yeni mənbələrə dayanaraq geniş elmi-publisistik şərhlər verilir. Belə şərhlərdən biri də xalqımızın qəhrəmanlıq və igidlik səhifəsi olan 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi haqqında verilən şərhdir. Jurnalistin kitabında 1990-cı ilin yanvar ayında baş verənləri bilmək üçün bu kitaba müraciət edə bilərsiniz.

5. XX əsr Azərbaycan tarixi. İki cildə. II cild: dərslik.- Bakı: Təhsil, 2009.-560s. Dərslikdə XX əsrin əvvəllərində ölkəmizdə kənd təsərrüfatı və sənayenin inkişafı, hökumətin verdiyi qanunlar, çarizmin köçürmə, həmçinin milli qırğın siyasəti, siyasi partiyaların və siyasi təşkilatların yaranması, 1918-1920-ci illərdə fəaliyyət göstərmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, onun daşnak-bolşeviklər tərəfindən devrilməsi, bolşevik ağalığı dövründə Azərbaycanda baş vermiş faciələr, 20-30-cu illərin repressiyaları, Vətən müharibəsində Azərbaycanın iştirakı əhatə olunmuşdur. XX əsrin son 30 ilinə xüsusi yer verilmişdir. SSRİ-nin dağılması, Azərbaycanda

dövlətçiliyin bərpası, Qarabağ düyünü, Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı, onun prezidentliyi dövründə daxili və xarici siyasət kitabda hərtərəfli işıqlandırılmışdır. Kitabın “Azadlıq hərəkatını boğmaq cəhdləri. Qanlı yanvar” bölməsində Azərbaycanca azadlıq hərəkatının vüsət alması, Xalq Cəbhəsinin təşkilatlanması, və 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri haqqında rəsmi məlumatlarla tanış ola bilərsiniz .

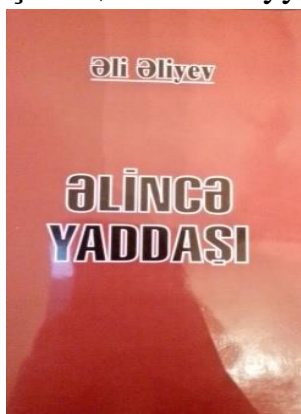
6. Tapdıqoğlu Nazim. Azərbaycan faciələrinin təqvimi.- Bakı: Ərgünəş, 2011.- 316 s.

Son dərəcə qiymətli, tədqiqat səviyyəli bu kitabda başı tarixən min bir bəlalar çəkmiş Azərbaycanın ayrı-ayrı illərdə üzləşdiyi fəlakət və faciələrin təqvim tarixləri toplanmışdır. Kitabda təqvimin xronoloji ardıcılıqla düzülən hər bir gününün müxtəlif faciəli hadisələri əks olunmuşdur. Müəllif hər bir təqvim gününün Azərbaycan xalqı üçün faciəvi xarakter daşdığını sübut etməyə çalışmış və buna demək olar ki, nail olmuşdur. Gərgin axtarışlar nəticəsində araya-ərsəyə gətirilən və geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulan kitabda 20 Yanvar faciəsi də təqvim tarixinə uyğun yerləşdirilib.

7. İsrafilzadə, Əlisahib Qiyas oğlu. Erməni-daşnak faşizmi və Azərbaycan : bədii publisistika . - Bakı : Təhsil, 2007. - 412 s.

Müəllif bu kitabında amansızlığı və xüsusi qəddarlığı ilə seçilən şovinst və militarist, Azərbaycan türkünün varlığına qənim kəsilmiş erməni-daşnak faşizminin, onun aparıcı siyasi qüvvəsi olan daşnak ideologiyasının qatı faşist mahiyyətindən bəhs edir. Qeyri-insani məziyyətlərini tam çıpaqlığı ilə açıb göstərir. Erməni-daşnak faşistlərinin, onun silahlı birləşmələrinin, terror qruplarının, təxribatçı dəstələrinin XIX və XX əsrlərdə, xüsusilə son 100 ildə Azərbaycan türkünə qarşı apardıqları ardıcıl və məqsədyönlü soyqırımı və etnik təmizləmə siyasətinin vəhşiliyindən söz açır.

Kitabın “20 Yanvar Bakı qırğınında erməni-daşnak izi” bölməsində faciənin baş verməsində yenə də Rusiyanın işğalçılıq siyasətinin erməni-daşnak faşistlərinin çirkin, məkrli niyyətləri ilə uzlaşdığı və üst-üstə düşdüyündən bəhs olunur. Ətraflı məlumat almaq üçün bu kitab dəyərli mənbədir.

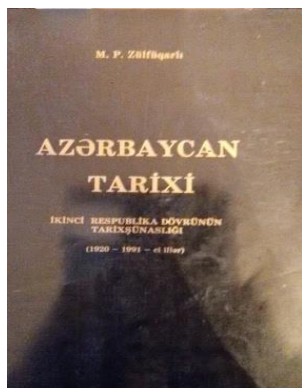

8. Əliyev, Əli. Əlincə yaddaşı.- Bakı: Elm və həyat, 2004.- 316 s.

Ötən əsrin canlı tarixi olan Əli Əliyevin bu kitabı Naxçıvan timsalında bütövlükdə Azərbaycanın istiqlal uğrunda mübarizə həyatını özündə əks etdirir. Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulan, ali və orta təhsil məktəblərində tariximizə xüsusi maraq göstərən şagird və tələbələr üçün nəzərdə tutulan kitabın “Qanlı

Yanvara doğru” bölməsində 20 Yanvar faciəsinin baş verdiyi ictimai-siyasi vəziyyət, qırğına aparan yol təfərrüatı ilə şərh olunub. XX əsrin canlı tarixi adlanan müəllifin bu kitabı 20 Yanvar hadisələrini araşdırmaq üçün dəyərli məlumat mənbəyidir.

9. Zülfüqarlı M.P. Azərbaycan tarixi: İkinci respublika dövrünün tarixşünaslığı.- Bakı: Çarşıoğlu nəşriyyatı.-312 s.

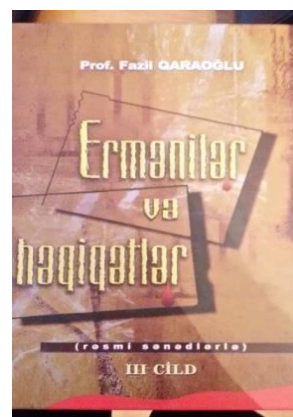

Monoqrafiya 27 aprel 1920- 18 oktyabr 1991-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan SSR-in ictimai-siyasi tarixinin sovet tarixşünaslığının tədqiqinə həsr olunmuşdur. Kitabda sovet tarixşünaslığı xarici ölkə və müstəqil Azərbaycan Respublikası tarixçilərinin əsərləri ilə müqayisəli şəkildə təhlil edilmiş, onun nöqsanları və müsbət cəhətləri elmi şəkildə əsaslandırılmışdır. Azərbaycanın XX əsr tarixinin ən mürəkkəb və ziddiyyətli dövrlərindən biri olan 1920-1991-ci illəri əhatə edən İkinci

Respublika dövrünün ən qanlı-qadalı 20 Yanvar faciəsi, onun xronologiyası və törənmə səbəbləri də kitabda geniş şərh olunmuşdur.

10. Qaraoğlu, Fazil. Ermənilər və həqiqətlər : rəsmi sənədlərlə / F. Qaraoğlu. **III cild** / red.: N. Mehdiyeva, B. Abdullayev. - Bakı : Nurlar NPM, 2009. - 344 s. :

F. Qaraoğlunun kitabının bu cildində Dağlıq Qarabağ probleminin ermənilər tərəfindən uydurulmuş olması, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri vəhşiliklər, 20 yanvar hadisəsi, Xocalı soyqırımını tarixi dərinliklərə gedilərək incələnilib müəllifin şərhləri ilə oxucuların diqqətinə çatdırılır. Kitabda 20 Yanvar və Xocalı faciəsini, eləcə də Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçı müharibəsinin yaratdığı vəhşilikləri əks etdirən fotosəkillər verilmişdir.

Mən bu gün Sizə 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar kitabxanamızın fondunda olan kitabların ancaq bir qismi haqqında məlumat verdim. Daha çox məlumat əldə etmək istəsəniz kitabxanamızın xidmətindən istifadə edə bilərsiniz.

**İcmalçı: İnformasiya-bibliografiya şöbəsinin
böyük kitabxanaçısı Məmmədova Tamella
19.01.2016-cı il**